

Bopladser i Sydthy fra romersk jernalder

AF FRANK LAURIDSEN

DER ER I SYDTHY - ved Ginnerup, ved Hurup, ved Vestervig og ved "Mariesminde" i årene fra 1922 og op til 1966 fundet og undersøgt særdeles velbevarede hustomter fra romersk tid. Hustomterne ligger i grupper på ca. 30. Ved Ginnerup er der fundet ikke mindre end 7 liggende over hinanden i lag af ca. 2 meters tykkelse, og dette siger os lidt om, hvor længe bopladsen har været beboet. Det 2 meter tykke kulturlag udgør en sådan forhøjning i landskabet, at der er god grund til at sammenligne med østens bybøje. Vi tillader os at kalde disse grupper af hustomter for landsbyer, selv om Tacitus i sit skrift om de germanske stammer siger, at de ikke kunne finde sig i at bo i stæder eller blot have husene til at ligge op til hinanden (kap. 16). Jeg vil her prøve at opsummere karakteristiske træk fra disse fire jernalderboplads og prøve at finde en vis sammenhæng mellem dem.

Klima og plantevækst

Først en gennemgang af klima og plantevækst i forbindelse med de arkæologiske perioder i og omkring den tid, der her skal behandles:

I atlantisk tid (ca. 5000 - ca. 3000 f. Kr.) var det varmt og ret fugtigt - ca. 20° middeltemperatur i juli - i Danmark, og landet var overalt dækket af en tæt urskov, der på god jord bestod af elm, lind og ask og på ringere jord af eg, el og birk. Hasselen begyndte på denne tid at vinde frem i de lysere dele af urskoven. I en sådan urskov var der selvfølgelig ikke gode forhold for jagtbart vildt. Kun i udkanterne ud mod have, fjorde og søer trivedes vildtet, og det er da også her, vi finder spor af befolkningen. Gudenåkulturen og Ertebøllekulturen trivedes her.

I subboreal tid (3000 - 500 f. Kr.) var klimaet varmt og tørt - ca. 18° middeltemperatur i juli. Der er opstået små rydninger i urskoven. Hassel-, birk- og elvæksten er tiltaget. Der kan nu tydelig ses spor af en agerbrugskultur. Mængden af græsser, halvgræsser og ukrudtsplanter tiltager. Af kulturplanter fra yngre stenalder og bronzealder kender vi: emmer (en meget lidt udviklet hvedeart), dværghvede, almindelig hvede og nøgen byg. Af ukrudtsplanter især pileurt. Fra yngre bronzealder (ca. 800 - 400 f. Kr.) er fundmaterialet ikke så righoldigt, da man i de fornemmes grave ikke finder mange lerkar. Men vi ved, at klimaet blev koldere og fugtigere, og der er fundet så mange aftryk i lerkar, at vi kan fastslå, at der især dyrkedes byg - både nøgen byg og avneklædt byg. Man kender flere ukrudtsplanter. Pileurten, der trives bedst på fugtig jord, har bredt sig, og man finder også flyvehavre. Den første agerbrugskultur kaldes megalitkulturen fordi gravene blev bygget af store sten (megalitter). Omkring år 2000 f. Kr. vandrede et hyrdefolk ind i Jylland sydfra. De bosatte sig i Midtjylland og videre mod nord i Vendsyssel og Thy. Denne kultur kaldes enten enkeltgravskulturen eller stridsøksekulturen. Under denne kultur blev lysningerne større og flere, og agerbruget bredte sig.

Fra omkring 500 f. Kr. og op til vor tid, i subatlantisk tid, blev klimaet køligere og mere fugtigt (juli 16° middeltemperatur). Urskoven var nu ved at være ryddet, og Danmark blev i jernalderen et forholdsvis skovfattigt land. Tømmeret var brugt til skibe, til huse og især til udsmelting af myremalm. Bøgen var trængt ind i landet, og dens frugt, bogen, blev en vigtig del af føden for dyrene. I keltisk jernalder var byg, især den nøgne byg, den mest udbredte kornart. Vi finder nogle få aftryk af hvede og hirse, men klimaet var ikke mere gunstigt for disse mere varmekrævende kornarter. Fra romersk tid (0 - 200 e. Kr.) er fundmaterialet ret ringe. Men der er dog fundet en boplads særdeles rig på kornaftryk: Ginnerup, men dette vil senere blive behandlet. Byggen var stadig den fremherskende kornart, men det var i denne tid, havren og rugen kom ind i landbruget. Af ukrudtsplanter er det stadig pileurt og flyvehavre, der dominerer.

Vi er hermed nået et stykke forbi Kristi fødsel - ind i historisk tid -, da klimaet ikke var væsentlig forskelligt fra det, vi kender nu. Kulturplanterne blev mere og mere forfinede, men er dog de samme arter som dem, vi kender fra yngre stenalder. Vi kan fastslå, at den store udvikling af kulturplanterne skete fra bronzealder og op til yngre jernalder. Udviklingen har altså stået stille fra jernalderen og op til begyndelsen af det nittende århundrede.

Bopladsen

Tiden fra Kristi fødsel og op til 400 e. Kr. er en af de perioder i vor oldtid, hvorfra vi kender mest til menneskenes levemåde. En af de først undersøgte bopladsen fra denne tid er bopladsen ved Ginnerup. Pladsen ligger i et ret højt terræn, der er jævnt bølgende. Jorden over tomterne har været under plov og harve i århundreder, og det var opharvede potteskår, der røbede, at der engang har været en landsby her. Det bebyggede område har været ca. 500 m langt (øst - vest) og ca. 100 m bredt (nord - syd). I 1922 påbegyndte Nationalmuseet en udgravning af stedet under inspektør Hans Kjær. Der blev herefter arbejdet på pladsen op til 1935. Foruden Hans

Kjær, der arbejdede i Ginnerup til sin død i 1932, har Johannes Brøndsted gravet et par tomter ud, men det er Gudmund Hatt, der har ledet udgravningen fra 1932, og det er især ham, der har skrevet om fundene. Han har udgravet en stor del bopladsen fra romersk jernalder, og vi

må anse ham for at være den, der har haft størst viden om bopladser fra denne tid.

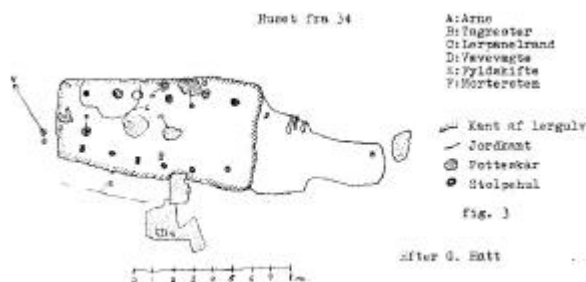
Det første hus, man stødte på under udgravningen i 1922, skulle senere vise sig at være et af de bedst bevarede og mest traditionelt indrettede huse, der indtil videre kendes fra jernalderen (fig. 1). Det var en brandtomt, og sådanne giver normalt det største udbytte, da menneskene har måttet flygte fra dem i hast, når en gnist fra ildstedet har fænget i det let antændelige tag. Man har ofte slet ikke nået at få noget som helst ud af husene, inden ilden gjorde enhver fremtrængning umulig. Huset har været firesidet (14,7 m langt og ca. 4 m bredt). Væggene var af jord og foret med ler klistret på en vidje fletning, af hvilken flere spor blev fundet. Gulvet var i den vestlige ende af huset beklædt med et lag ler, mens gulvet i den østlige del var af jord. Indgangen var i nordsiden, og den var beklædt med sten. Der blev fundet stolpehuller i to rækker, men kun i den ene ende, hvilket må tilskrives, at de øvrige er blevet overset under udgravningen; thi vi må regne med, at der har været to rækker stolper i hele husets længde, der har båret åskonstruktionen. Lige øst for ildstedet, der var placeret lige ud for indgangen, blev der fundet nogle tæt liggende, fladt tilhuggede stænger, som vi i forbindelse med kanten af lergulvet kan tolke som en skillevæg. Huset må altså have været inddelt i to rum. I det østlige rum blev der fundet nogle tætliggende linderafter, der må have siddet i taget. De var bundet sammen med simer og strå, og på dem blev der fundet spor af lyng, som må have udgjort husets yderste tagbeklædning. Kreaturerne har stået mod øst, mens menneskene har boet i det andet rum. I det vestlige rum blev køkkenredskaberne og ildstedet fundet. I vestenden blev der også fundet lerkar, som indeholdt korn. Især skal det store "silo-lerkar" omtales. Det blev fundet liggende på gulvet, og skårene var så lidt spredte, at det må have stået på gulvet på det sted, hvor det blev fundet. Karret var $1\frac{1}{4}$ m højt og havde ca. 3 cm tykke vægge. Lige inden for døren fandt man nedgravet de brændte knogler af en middelstor hund. Der er parallellt til dette i et fund, man har gjort fra Esbjerg museum i 1964 under et bondehus fra begyndelsen af det nittende århundrede. Man fandt her en hugorm, men det er sikkert ikke selve arten af dyret, der betyder noget. Vi har da også kilder fra det attende århundrede, der siger, at man undgår sygdom blandt kvæget og i det hele taget uheld i huset, hvis man nedgraver en hugorm under døren. Denne offerskik kan ikke være af kristen oprindelse, og vi skal sikkert helt tilbage til jernalderens bønder for at finde

ophavsmændene til den. Der blev desuden gjort fund af havre og seksradet byg. I 1927 blev der fundet en del spergelfrø, frø af en ukrudtsplante, man sikkert har anvendt til menneskeføde. Der blev endvidere fundet en stor del dodder, en olieholdig plante. Og det hidtil ældste

fund i Norden af farveplanten vajd blev gjort. Vi ved fra Cæsar, at briterne farvede sig med den, før de gik i kamp, men her i Norden er den foruden i Ginnerup kun fundet i Oseberg-vikingskibet fra årtusindskiftet.

I 1928 fandt Hans Kjær igen en særdeles velbevaret brandtomt (fig. 2). Huset har været 12,5 m langt og 4,5 m bredt. Der blev fundet en del af væggen, og det kunne ses, at murene har bestået af en $\frac{3}{4}$ - 1 m tyk jordvold, der indadtil har været foret med lerklinet vidjefletning. Grundplanen var ganske let at følge på grund af lerklining, der under branden var blevet til slagger. Døren var i sydsiden af huset, og der blev fundet tydelige aftryk og små stykker af en egetræsdørtærskel. Inden for døren blev der gjort et meget interessant fund: rammen af en dør med spor af de vidjer, der har udgjort selve døren. Men det er dog sikkert ikke ganske berettiget at kalde den døren, for der må have været en mere solid dør yderst. Den har altså kun været med til at gøre huset en smule lunere. Der blev ikke, som i tomten fra 1922, fundet nogen skillevæg, men vi kan dog se, at der har været stald i vestenden, da huset brændte, og at menneskene har opholdt sig i østenden; men der blev fundet flere tegn på, at dette engang havde været anderledes. F.eks. blev der under staldgulvet fundet en stenlægning, der kan have holdt på varmen fra arnen. Denne, og dermed menneskeboligen har altså engang været i denne ende. Men af sliddet på gulvet kan det dog konstateres, at indretningen, som den var, da huset brændte, har været benyttet det meste af tiden. Grunden til, at man har byttet plads med husdyrene, kan måske være den, at taget i den vestlige ende af huset har været ringere end i den østlige del. Man har så haft valget mellem et utæt tag og lugten fra dyrene, som vi i vort vestenvindsbælte normalt anser for den væsentlige grund til, at vi i næsten alle tomter finder menneskeboligen i den vestre del. Der blev i stalden fundet en kreaturbindsel, som i hast var blevet skåret over under branden. I den østre del blev den benyttede arne fundet. Den bestod underst af et lag sten og derover en lerflade med dobbelte rammeliner. Endvidere blev køkkenredskaberne fundet her. Der var lerkar og kværnsten. I dette hus blev også fundet nogle vævevægte af ler. Overalt var der spor af rafter fra taget, der under branden var faldet ned. Om husets højde kan der ikke siges så meget, men af vidje skærmens højde kan vi slutte, at den i siderne må have været ca. 1,8 m. Der blev i denne tomt fundet spergel og byg, men også farveplanten vajd fandtes her.

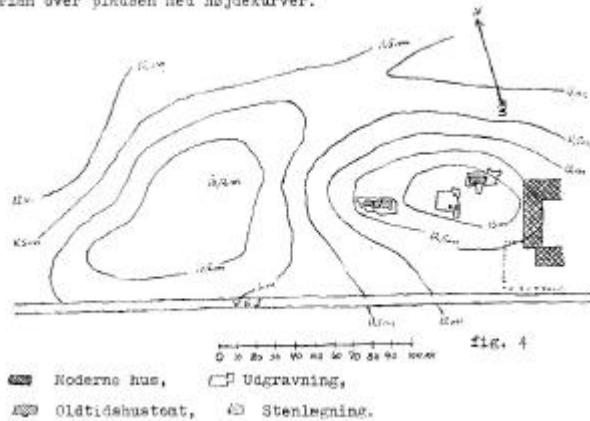

En brandtomt, der er yngre end de to ovennævnte, blev i 1934 udgravet af dr. Gudmund Hatt (fig. 3). Tomten var 17 m lang og ca. 5,5 m bred. Stuen var 10 lang og udhuset (eller stalden) 7 m, men det (den) var noget smallere end stuen. Væggene tegnede sig som fyldskifter. Det kunne

ses, at jordmuren har været ca. $1\frac{1}{4}$ m tyk, og at der på indersiden, som ved de to yngre huse, har været et lerpanel. Døren har været i sydsiden, og jorden foran var brolagt med flade sten. Stolpehullerne blev fundet ganske regelmæssigt over for hinanden. Der var to rækker med seks i hver i beboelsesrummet. Stolperne, der har siddet i hullerne, har været ca. 20 cm i tværmål. Der blev et par steder fundet to stolpehuller lige ved siden af hinanden - man kan tænke sig, at stolperne er blevet fornyede, for træet har næppe haft en lang levetid i det fugtige klima. Der blev i nordsiden af huset fundet nedstyrkede dele af taget: forkullede rafter med et tæt lag ris og lyngtørv over. Det er sikkert det tunge lag af lyngtørv, der har kvalt ilden, så rafterne ikke er brændt helt op. En meter øst for disse nedstyrkede dele af taget blev der fundet ca. 10 vævevægte af ler. Vævevægtene har holdt trådene på plads på den flade væv. I udhuset blev der ikke gjort nogle særlige fund. Der var kun et stolpehul og vi må formode, at denne tilbygning (?) har haft fladt tag.

Vi har ved Ginnerup gjort et af de bedste fund til hjælp ved datering, man kan tænke sig. Der blev nemlig i et hus, som lå midt i kulturlaget, fundet 24 romerske mønter af sølv og en af guld. De ældste af mønterne viste sig at være fra ca. 120 f. Kr. og den yngste mønt fra 74 e. Kr. Dette hus kan altså ikke have eksisteret før 74 e. Kr. Vi må sætte dets alder til ca. 100 e. Kr. Af andet dateringsmateriale var der potteskårene, der næsten alle viste sig at være fra romersk jernalder. Huset, der blev afdækket i 1934, er sikkert bygget omkring år 0. Det ældste hus i landsbyen er sikkert bygget lige omkring Kristi fødsel. Bopladsen er enten blevet opgivet i slutningen af det tredje eller i begyndelsen af det fjerde århundrede.

Plan over pladsen med højdekurver.

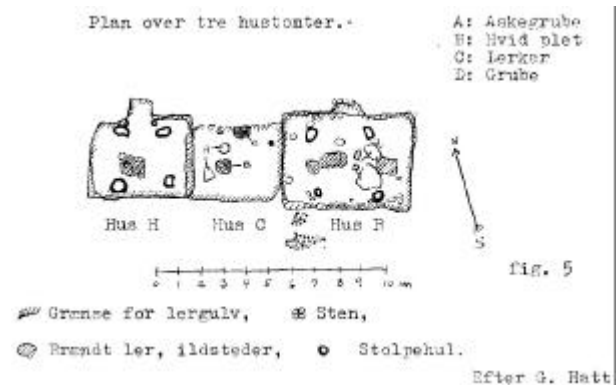

Bopladsen ved gården "Mariesminde" ved Vesterby i Vestervig sogn blev opdaget omtrent på samme tid som Ginnerup-pladsen, og Hans Kjær foretog da også nogle prøvegravninger i 1929, men det var først i 1935, pladsen blev udgravet. Dr. Gudmund Hatt forestod arbejdet. En byhøj blev fundet lige vest for gården (fig. 4). Pladsen har haft en længde af ca. 250 m (øst-vest) og en bredde af ca. 75 m (nord-syd). Det viste sig, at landsbyen har bestået af to rækker huse med en gade mellem. Kulturlaget bestod på det tykkeste sted af ca. 14 lag jord, grus og aske, og det målte næsten 2 meter. Der blev fundet fire hustomter liggende over hinanden. Som det fremgår af planen over pladsen, blev der gjort tre udgravninger, en mod vest, en i midten, hvor højen er højest, og en i øst. Der blev ialt afdækket seks tomter, nemlig af et langhus og fem næsten

kvadratiske huse, der kun har været brugt til menneskeboelse.

De tre vestlige hustomter (fig. 5) blev fundet liggende direkte på den oprindelige markflade. To af husene har været benyttet på samme tid, mens det tredje - det midterste - hus først er bygget efter, at de to andre er sunket sammen eller revet ned. Ingen af dem var nemlig brandtomter. Det østligste hus (hus B) var næsten 6 m langt og 4 m bredt. Murene har været af jord, sandsynligvis græstørv, og de har været beklædt med lerlag. Der var nogle få cm af dette lerpanel at finde langs væggene. Det var faldet ud på lergulvet, men et lag snavs adskilte dog de to lag ler. Husets indgang har vendt mod nord. Huset har altså ligget syd for gaden. Udgangen var ligesom hele gulvet dækket af et lerlag. Huset har haft fire tagbærende stolper, som havde efterladt ganske tydelige stolpehuller. Da man flyttede ind i huset, har man lagt et ovalt ildsted både i vest- og østenden af huset, men disse er dog senere blevet erstattet af et firkantet ildsted beliggende midt i huset. Dette ildsted var hævet nogle få cm over gulvet, og der var i leret tegnet en firkantet ramme. Der var to gruber lige øst for den firkantede arne. Hvad de har været brugt til er ret usikkert. Men man kan tænke sig, at man har lavet fordybninger i gulvet for at opnå en bedre arbejdsstilling, idet man kan sætte sig i hullet eller, hvis hullet er dybere, stå i det og så bruge gulvfladen som et bord. Vi kender eksempler på en lignende arbejdsstilling fra primitive kulturer.

Det vestligste hus (fig. 5) var 4,5 m langt og 3,5 m bredt. Indretningen var som i det før omtalte hus. Der har dog kun været én arne, som var ornamenteret med en firkantet ramme, - måske et symbol på det lag sten, man oftest finder under disse ildsteder. Husets fire stolpehuller blev fundet, og dette hus har også haft to portstolper.

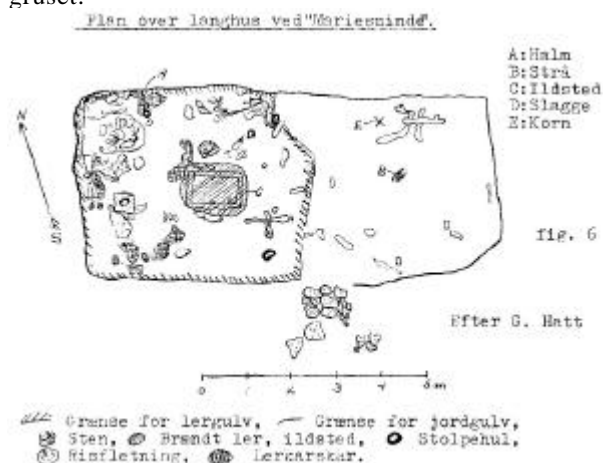

Efter G. Hatt

Der er senere blevet bygget et tredje hus (fig. 5, hus C). Den nordlige rand af huset var forstyrret. Huset har været 4 m langt og ca. 3,5 m bredt. Gulvet har været dækket af et lerlag, og der har været fire tagbærende stolper. Det mærkelige ved dette hus er imidlertid, at der ikke har været nogen arne i huset, og at der ikke blev fundet spor af et lerpanel. Der blev fundet en firkantet, hvid plet af sand lidt under gulvfladen, og det har måske været et symbol på ildstedet. Helt ude mod den nordlige mur blev der fundet en temmelig stor lerkrukke, der var gravet ned i gulvet med munden nedad. Den opadvendte bund var slået af, og man havde samtidig fjernet skårene. Krukken har været fyldt med jord allerede, da den blev lagt ned, så nogen praktisk funktion kan den næppe have haft. Vi kan kun gisne om, hvad man har foretaget sig i dette hus. Måske har det været et hus, hvor man ofrede til landsbyens guder.

Man har så muligvis udgydt madofre over denne krukke, og jorden i den kan have været et symbol på landsbyens agerjord.

Den midterste udgravning (fig. 4) var den, der gav de magreste resultater. Man ramte nemlig lige ned på gaden mellem de to husrækker. De stenlægninger, der blev fundet i vejsiderne, var indgange til husene på begge sider af vejen. Vejen har været belagt med et tykt lag grus, - formodentlig for at spildevandet kunne flyde væk under gruset.

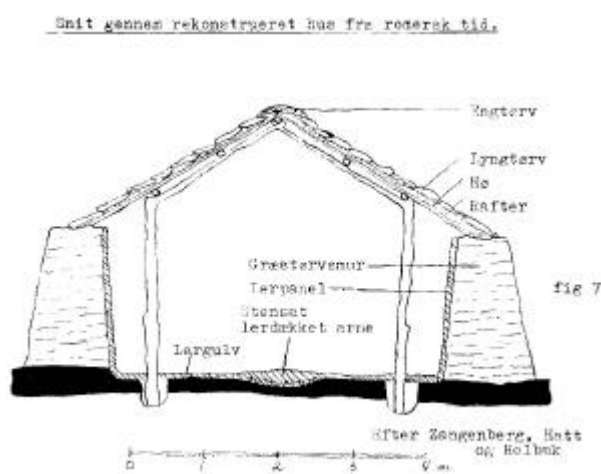

I den østligste udgravning blev det mest velbevarede fund gjort (fig. 6). Man fandt tomten af et brændt langhus, der var ca. 10 m langt og 4,5 m bredt. Huset havde jordvægge, men uden lerpanel. Det havde indgang i sydsiden og har altså været placeret nord for landsbyens gade. Huset var klart inddelt i to rum. En menneskebolig mod vest og et udhus mod øst. Gulvet i beboelsesrummet var overalt beklædt med et lerlag. Der har været fire tagbærende stolper, af hvilke der var spor af én, en kraftig, utilhugget egestolpe. Midt imellem de fire stolpehuller var ildstedet, et firkantet ornamenteret lerlag. I det nordvestlige hjørne af huset blev der fundet en lerbænk. Bænken var lavet af sten og ler, og i siderne har der været nogle risfletninger. Lidt nord for ildstedet blev der fundet nogle parallelle grene liggende i en ramme. Disse grene har sikkert udgjort en hylde, der må have hængt i taget over ildstedet. Lidt vest for ildstedet blev der fundet en sten med et hul i. Vi må formode, at man i denne sten har knust forskellige ting. Der blev også fundet en skubbekværn og en stor del lerkar. Den østlige del af huset havde ingen stolpehuller, og man antager, at de tagbærende stolper har været anbragt direkte oven på jordmuren. Udhuset har altså haft fladt tag. Der blev i udhuset fundet nogle strå og lidt korn foruden de forkullede rafter fra taget. Det ser ud til, at man først har bygget den vestlige del af huset. Den østlige del er så siden blevet bygget til.

Langhuset kan dateres til ca. 200 e. Kr., og vi må ud fra et typologisk synspunkt regne de små kvadratiske huse for at være ældre end langhuset, skønt de ganske vist optræder hele jernalderen igennem. Bopladsen har været benyttet fra omkring 100 e. Kr. og op til ca. 300 e. Kr. "Mariesmindeperioden" falder altså sammen med den sidste del af "Ginnerup-perioden".

Lige nord for Vestervig kirke stødte man i 1961, under en regulering af vejen mellem Vestervig og Bedsted, på nogle stensætninger. Skoleinspektør Riis-Olesen fra Vestervig kikkede på fundet og underrettede

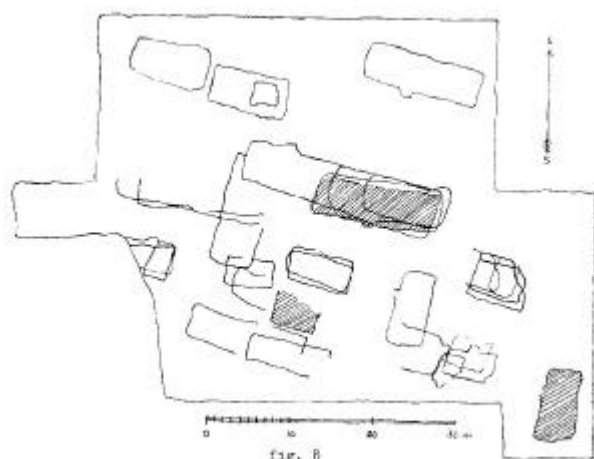
Nationalmuseet. Den svage forhøjning i terrænet havde aldrig fået nogen til at tænke på, at resterne af en landsby kunne ligge under den, og at selve højen var dannet af menneskehænder. Under ledelse af museumsinspektør Vebæk iværksatte Nationalmuseet den store udgravning af den del af højen, der var i fare for at blive ødelagt. Man ville nemlig anlægge en parkeringsplads der. Vejudgravningerne delte højen i to halvdele. Den østre del har man udgravet, hvorimod den vestre ligger urørt hen og venter på, at midlerne til udgravningerne fremskaffes.

Højen er dannet på følgende måde: Når et hus var blevet revet ned eller var brændt, byggede man det nye hus oven på resterne af det gamle. Den samme fremgangsmåde blev anvendt i den nære Oriens byhøje. Hvad der har fået vore jernalderforfædre til at bygge oven på resterne af de nedfaldne huse er ikke nemt at sige. Kan det mon have været noget kultisk? Vi kender jo fra nyere tider, hvordan nogle af vore byer er vokset op omkring et helligt vi. Men det kan også simpelthen være fordi pladsen har været så godt placeret - både med hensyn til forsvar og central beliggenhed - at man ikke har kunnet finde et bedre sted at bo på. I Østen har det sikkert været en eller anden vandforekomst, der har fået menneskene til at bygge deres huse på det samme sted i århundreder. Kulturlagene var enkelte steder op til og lidt over 2 meter tykke. Pladsen har været beboet fra omkring 50 e. Kr. og til ca. 400 e. Kr. Man har i disse 350 år fået bygget mindst 5 huse (måske endda 7) oven på hinanden. Landsbyen - den halve landsby - har bestået af kvadratiske huse og et enkelt langhus. Mellem husene har der været stenlagte gader. Da man endnu ikke har offentliggjort enkelthederne ved udgravningerne, er det desværre ikke muligt at gå i detaljer. Noget karakteristisk ved husene var stenlægningerne i døråbningerne. Man har lavet en måtte af flade sten lagt i sildebensmønster. Noget andet karakteristisk var afløbet ind under græstørvsmuren i et af husene. Afløbet førte ud i en sivebrønd. Huset har været af den sædvanlige konstruktion. I de kvadratiske huse fandt man en stor del vævevægte mæge til dem, der blev fundet i Ginnerup. Under flere af ildstederne blev der fundet lerkar, alle med afslåede ører. Disse kar må have haft en kultisk betydning. I landsbyens ældste tid har grundplanen holdt sig nogenlunde uforandret. Det skyldes vel, at man har fortsat med at bygge omkring de stenlagte gader. Otte af de huse, der er fundet spor af, har været benyttet på samme tid, og vi kan vel regne med, at den anden halvdel af byhøjen rummer et lignende antal. Landsbyen skulle efter

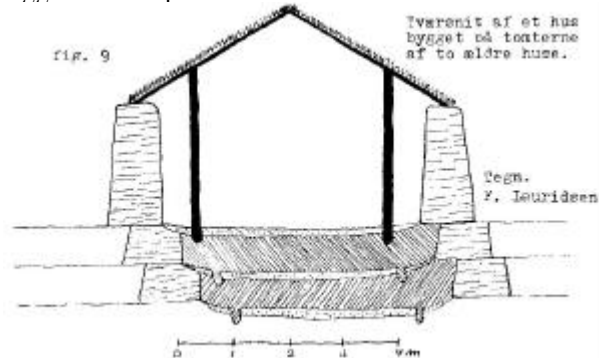
dette skøn have bestået af ca. 20 familier. Hvad man har beskæftiget sig med er svært at sige, men landbruget kan man ikke have gjort noget særligt ud af, da der kun fandtes et hus med staldbygning. Har man været fiskere? Fjorden ligger jo kun et par km sydvest for landsbyen. Eller kan man mon have levet af at spinde og væve tøj af fårenes uld? Problemet står åbent, men vi kan måske få en løsning, når den vestlige halvdel udgraves.

Plan over udgravede huse ved Hurup.

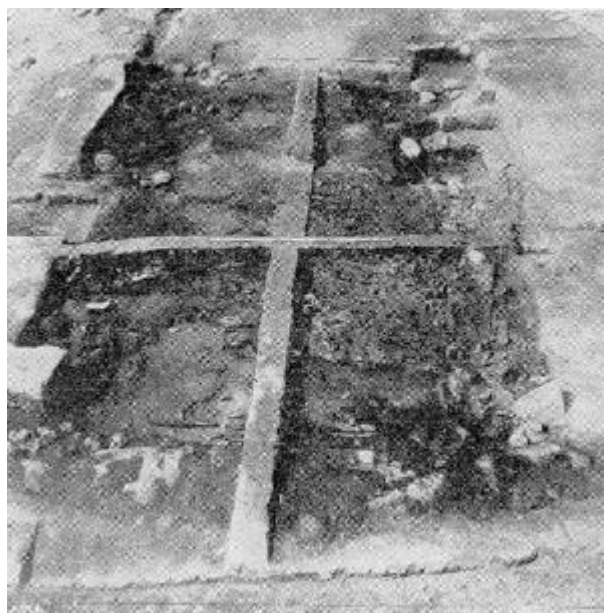
Underneet område, Brandtomter. Efter J. Bis

Da man var ved at afslutte udgravningerne i Vestervig, kom der bud fra Hurup om, at der ved udgravningerne til den nye kommuneskole var fundet spor af oldtidsbebyggelse. Der kom arkæologer fra Vestervig for at undersøge sagen, og de var ikke i tvivl om, at det var en fjerde byhøj, man stod overfor (fig. 8). Udgravningerne til den yderste fløj af den nye skole blev standset, og i 1965 blev der sendt et hold fra Nationalmuseet op for at udgrave resterne af byhøjen. Det er på grund af forstyrrelserne af højens østside ikke muligt at få en fuldstændig plan over landsbyen. Landsbyen har uden tvivl været større end de 38 huse, der er undersøgt (fig. 8). Det ser ud til, at et areal på ca. 100 m i diameter har været bebygget. Af de 38 hustomter vendte de fleste i retningen øst-vest, men fire af husene har dog vendt modsat, - sikkert fordi pladsforholdene i landsbyen har krævet det. Højen er på det højeste sted 1,5 m, og der er fundet 5 hustomter liggende oven på hinanden.

Der blev fundet tre brandtomter. En af disse gav særlig gode resultater. Her fandt man ikke blot græstørvsmuren i selve fundamentet, men man kunne følge den op i en højde af 20 cm. Det sås tydeligt i disse 20 cm, hvordan jernaldermanden havde lagt smalt udskårne græstørv på tværs i den brede mur, skift efter skift, ligesom det var muligt at følge vidjefletningen med det påklistede ler.

Man kan af de fundne tagstolper regne husets højde mere nøjagtigt ud, end man før har kunnet. På de forkullede spær viste der sig nemlig tydelige indhug, hvor spærerne har nået sammen oppe i mønningen af huset og i tagskægget (fig. 9). Da vi kender husets bredde, kan vi så regne tagets højde ud. Husene var af den sædvanlige konstruktion. De fleste af husene var langhuse med stald i den ene ende (fig. 10). Men der var også adskillige af de 7-8 m lange huse. Både de små og de store huse var 4-5 m brede. Det har sikkert ikke været muligt at bygge i andre bredder med den valgte tagkonstruktion. Ildstederne var smukt dekorerede med firkantede rammer med et diagonalt kryds indeni. Under mange af ildstederne blev der som sædvanligt fundet en krukke. Man fandt i et af husene et hidtil ukendt redskab. Det er måske en ske eller en beholder. Redskabet var lavet af træ, og det var 36 cm langt. Det var formet som en halvcylinder med skaft i begge ender. I den store brandtomts staldende blev der fundet spor efter båseinddelingen. Gaderne har enten været sten- eller grusbelagte. I mange af døråbningerne blev der fundet mønstrede stenlægninger. I et lerkar fandt man forkullede rester af byg, spergel, pileurt og dodder. Der blev fundet store mængder af to-snoet reb lavet af plantefiber, antagelig hør.

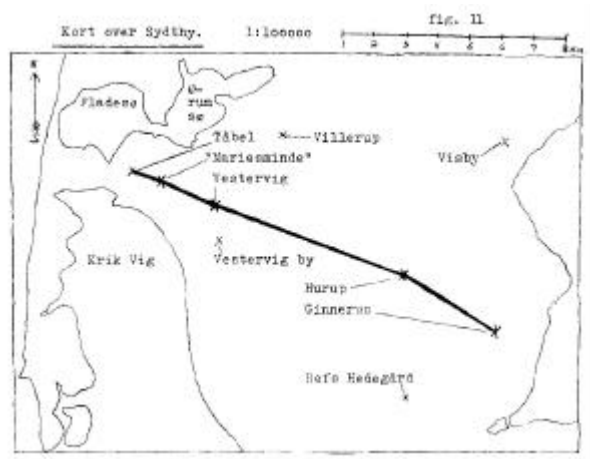

Udgravningerne sluttedes under ledelse af museums inspektør fru Amo Mortensen. Landsbyen har været benyttet i tiden fra lidt før Kristi fødsel og til kort før 200 e. Kr., altså i hele den ældre romerske Jernalder. Der er desværre endnu ikke offentliggjort detaljer om de enkelte huse fra fundet i Hurup.

Der er yderligere fundet bopladser fra romersk tid i Tåbel (Vestervig sogn), Villerup (Vestervig sogn), Vestervig by, ved Refs Hedegård (Hurup sogn), og ved Visby og andre steder. Disse pladser er kun i ringe grad undersøgte, og vi ved ikke noget særligt om deres størrelse.

Vi ser, at husene fra de fire landsbyer har været bygget på samme måde (fig. 7). Dog er det usikkert, om de tagbærende elementer har bestået af tvejede stolper, som tegningen viser. Det har sikkert været vanskeligt at skaffe tilstrækkelig mange af dem. Sideåsene kan også have været passet ned i de fritstående stolper, ved udmejsling i

disse og tilsvarende formning af sideåsene. De er bygget på omtrent samme tid, nemlig tiden fra lidt før Kristi fødsel og til godt og vel 300 e. Kr. Landsbyerne har gennem denne tid været bygget om adskillige gange, og man har så bygget på de udjævnede rester af de ældre huse og gerne lidt skråt for (fig. 9). Det er disse lag af nedsunkne eller nedbrændte huse, der udgør byhøjene.

Man har placeret bopladserne på ret høje steder og ikke bygget dem i lavningerne, som vore dages landsbyer i Sydthy er det. Men man har på anden måde forstået at skærme sig mod den fremherskende vestenvind, idet så at sige alle husene er bygget i retningen øst-vest. Har man et kort foran sig, og indtegner man landsbyerne på det, vil man bemærke, at de ligger i en næsten lige V-NV - Ø-SØ (fig. 11). Det er da også højst sandsynligt, at landsbyerne har været forbundet med en vej. Man har kørt på vejen med den okseforspændte vogn. Men hvad har man mon kørt med? Ja, vi kan selvfølgelig kun gætte, men det er overmåde sandsynligt, at man i de enkelte landsbyer har specialiseret sig i fremstillingen af et eller andet produkt.

Efter fundene på de enkelte bopladser kan vi kun gisne om, hvad man har lavet. Men man har uden tvivl i alle fire tilfælde til dels levet af landbruget, d. v. s. både agerbrug og husdyravl. Man har sikkert også fisket lidt enten i Limfjorden eller i søerne nord for Vestervig og "Mariesminde". I Ginnerup blev der fundet flest langhuse med stald, men vævevægtene og fundene af farveplanten vajd betyder uden tvivl, at man også har vævet det tøj, der var brug for i landsbyen. I Hurup blev der fundet mange langhuse, men meget få af de korte huse uden stald. Man har sikkert udelukkende levet af landbruget her. I Vestervig blev der kun fundet et langhus, og resten af husene har udelukkende været beregnet til menneskeboliger. I de korte huse blev der gjort særdeles mange fund af vævevægte, og vi kan måske slutte, at man i Vestervig har byttet de vævede varer for landbrugsprodukter fra de omliggende landsbyer. I "Mariesminde" blev der kun undersøgt seks huse, så det er usikkert, hvad man i særlig grad har produceret. Men der er ingen tvivl om, at man har haft konstant samkvem med hinanden i de fire små samfund.

Litteraturliste:

- Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1928 (Kjær). 1930 (Kjær). 1935 (Hatt).
- Gudmund Hatt: Landbrug i Danmarks Oldtid 1937.
- Johannes Brøndsted: Danmarks Oldtid 3 - 1966.
- Fortid og Nutid 1937 (Hatt).
- Skalk årgang 1963 nr. 3 (H. Andersen, O. Voos).
- Skalk årgang 1964 nr. 5 (N. Thomsen).
- Skalk årgang 1966 nr. 6 (A. Mortensen).
- Det kan i øvrigt oplyses, at der ikke kan ventes en fuldstændig publikation af fundene fra Vestervig og Hurup før i sidste halvdel af 1969.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1967, side 331-351).